

KONTROLA

PRAWIDŁOWOŚCI WYKORZYSTYWANIA

ZWOLNIEŃ LEKARSKICH OD PRACY

WYKONYWANA PRZEZ PŁATNIKÓW SKŁADEK

Spis treści

I.	WSTĘP	3
II.	PODMIOTY PRZEPROWADZAJĄCE KONTROLĘ.....	3
III.	ZASADY I TRYB PRZEPROWADZANIA KONTROLI PRZEZ PŁATNIKÓW SKŁADEK.....	5
1.	Zasady ogólne	5
2.	Nieobecność pracownika w miejscu zamieszkania lub pobytu w czasie kontroli.....	6
3.	Protokół z wyników kontroli	7
4.	Uzyskanie informacji o niewłaściwym wykorzystywaniu zwolnienia lekarskiego od pracy po zakończeniu niezdolności do pracy.....	7
IV.	ANALIZA WYNIKÓW KONTROLI.....	8
1.	Przestrzeganie wskazań lekarskich	8
2.	Praca zarobkowa w okresie orzeczonej niezdolności do pracy - orzecznictwo sądowe ..	9
V.	BRAK PRAWA DO ŚWIADCZEŃ W WYNIKU KONTROLI PRAWIDŁOWOŚCI WYKORZYSTYWANIA ZWOLNIEŃ LEKARSKICH OD PRACY	13
1.	Brak prawa do zasiłku chorobowego, wynagrodzenia za czas choroby albo zasiłku opiekuńczego	13
2.	Pobyt w szpitalu.....	15
3.	Brak prawa do świadczenia rehabilitacyjnego.....	15
4.	Brak prawa do zasiłku chorobowego lub świadczenia rehabilitacyjnego z ubezpieczenia wypadkowego	16
5.	Decyzja oddziału ZUS	16
6.	Dochodzenie zwrotu zasiłku w wyniku uzyskania informacji o niewłaściwym wykorzystywaniu zwolnienia lekarskiego od pracy po wypłacie zasiłku.....	17

I. WSTĘP

Przepisy ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa¹, zwanej dalej ustawą z dnia 25 czerwca 1999 r., przewidują przeprowadzanie kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień od pracy ubezpieczonych, którzy są niezdolni do pracy z powodu choroby oraz konieczności sprawowania opieki².

Kontrola ta polega na ustaleniu, czy ubezpieczony w okresie orzeczonej niezdolności do pracy nie wykonuje pracy zarobkowej albo czy nie wykorzystuje zwolnienia od pracy w sposób niezgodny z jego celem. W przypadku sprawowania opieki, dodatkowo jest ustalane, czy w okresie orzeczonej niezdolności do pracy są poza ubezpieczonym inni członkowie rodziny mogący zapewnić opiekę dziecku lub choremu członkowi rodziny.

Kontrola wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy dotyczy także ubezpieczonych otrzymujących świadczenia z tytułu choroby (zasilek chorobowy i świadczenie rehabilitacyjne) przysługujące z ubezpieczenia społecznego z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (z ubezpieczenia wypadkowego). Zgodnie bowiem z przepisami ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych³, przy ustalaniu prawa do świadczeń z tytułu choroby spowodowanej wypadkiem przy pracy bądź chorobą zawodową, stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r.

II. PODMIOTY PRZEPROWADZAJĄCE KONTROLĘ

Do przeprowadzenia kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy zobowiązany jest podmiot, który zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. ustala uprawnienia do świadczeń pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (z ubezpieczenia chorobowego) i je wypłaca.

Prawo do świadczeń z ubezpieczenia chorobowego ustalają oraz świadczenia te wypłacają:

- 1) płatnicy składek, którzy zgłaszają do ubezpieczenia chorobowego powyżej 20 ubezpieczonych⁴ –

¹ Ustawa jest opublikowana w Dz. U. z 2014 r., poz. 159.

² Przewiduje to art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r.

³ Ustawa jest opublikowana w Dz. U. z 2009 r. Nr 167, poz. 1322 ze zm.

⁴ Liczbę ubezpieczonych ustala się na każdy rok kalendarzowy według stanu na dzień 30 listopada poprzedniego roku, a w stosunku do płatników składek, którzy na ten dzień nie zgłaszali nikogo do ubezpieczenia chorobowego – według stanu na pierwszy miesiąc, w którym dokonali takiego zgłoszenia.

swoim ubezpieczonym w czasie trwania ubezpieczenia,

2) terenowe jednostki organizacyjne Zakładu Ubezpieczeń Społecznych:

- ubezpieczonym, których płatnicy składek zgłaszają do ubezpieczenia chorobowego nie więcej niż 20 ubezpieczonych,
- ubezpieczonym prowadzącym pozarolniczą działalność i osobom z nimi współpracującym,
- ubezpieczonym będącym duchownymi,
- osobom uprawnionym do zasiłków za okres po ustaniu ubezpieczenia,
- ubezpieczonym podlegającym ubezpieczeniu chorobowemu w Polsce z tytułu zatrudnienia u pracodawcy zagranicznego.

Płatnicy składek i terenowe jednostki organizacyjne ZUS (TJO ZUS), którzy są zobowiązani do ustalania prawa do świadczeń z ubezpieczenia chorobowego i ich wypłaty, ustalają także prawo i wypłacają świadczenia z tytułu choroby z ubezpieczenia wypadkowego.

Zatem obowiązek kontroli wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy przez ubezpieczonych pobierających zasiłki dotyczy takich płatników składek (pracodawców, zleceniodawców), którzy wypłacają zasiłki z ubezpieczenia chorobowego i wypadkowego, gdyż zgłaszają do ubezpieczenia chorobowego więcej niż 20 ubezpieczonych.

Kontrolę prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy przez ubezpieczonych, zgłoszonych do ubezpieczeń społecznych przez płatników składek, którzy nie wypłacają zasiłków, gdyż zgłaszają do ubezpieczenia chorobowego nie więcej niż 20 ubezpieczonych, przeprowadzają upoważnieni pracownicy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, który wypłaca im zasiłki.

Trzeba wiedzieć, że są sytuacje kiedy do przeprowadzania kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy z powodu choroby upoważnieni są także pracodawcy, którzy nie wypłacają zasiłków. Dotyczy to przeprowadzenia kontroli w okresie, za który pracownikowi przysługuje wynagrodzenie za czas choroby wypłacane ze środków pracodawcy, na podstawie art. 92 Kodeksu pracy⁵. Taka możliwość wynika z przepisu art. 92 § 3 pkt 2 Kodeksu pracy, zgodnie z którym prawo do wynagrodzenia za czas choroby nie przysługuje w przypadkach, w których nie przysługuje prawo do zasiłku chorobowego.

A zatem pracodawca może przeprowadzić kontrolę prawidłowości wykorzystywania zwolnienia lekarskiego od pracy także za okres, za który pracownikowi przysługuje wynagrodzenie za czas choroby wypłacane ze środków pracodawcy.

⁵ Zgodnie z art. 92 Kodeksu pracy pracodawca jest zobowiązany do wypłaty wynagrodzenia za czas choroby za okres 33 dni, a w przypadku pracowników, którzy ukończyli 50 rok życia - za okres 14 dni niezdolności do pracy z powodu choroby w roku kalendarzowym. Począwszy od 34 lub odpowiednio od 15 dnia tej niezdolności pracownik ma prawo do zasiłku chorobowego.

Szczegółowy tryb i zasady przeprowadzania kontroli wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy określają przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 lipca 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy oraz formalnej kontroli zaświadczeń lekarskich⁶, zwane dalej rozporządzeniem z dnia 27 lipca 1999 r.

III. ZASADY I TRYB PRZEPROWADZANIA KONTROLI PRZEZ PŁATNIKÓW SKŁADEK

1. Zasady ogólne

Kontrola prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy z powodu choroby polega na ustaleniu, czy pracownik w okresie orzeczonej niezdolności do pracy nie wykonuje pracy zarobkowej albo czy nie wykorzystuje zwolnienia od pracy z powodu choroby w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia. Kontrola dotyczy osób pobierających zasiłek chorobowy i świadczenie rehabilitacyjne, a także wynagrodzenia za czas choroby, o którym mowa w art. 92 Kodeksu pracy.

Kontrola prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy z powodu konieczności osobistego sprawowania opieki nad dzieckiem lub innym chorym członkiem rodziny również polega na ustaleniu, czy pracownik w okresie orzeczonej niezdolności do pracy nie wykonuje pracy zarobkowej albo czy nie wykorzystuje zwolnienia od pracy w sposób niezgodny z jego celem, a dodatkowo także, czy poza pracownikiem są inni domownicy mogący zapewnić opiekę dziecku lub choremu członkowi rodziny (nie dotyczy to opieki nad dzieckiem w wieku do 2 lat)⁷.

Kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy z powodu choroby może podlegać każde zwolnienie lekarskie bez względu na wskazania lekarskie, tj. zarówno, gdy jest adnotacja „chory powinien leżeć” jak i w przypadku adnotacji „chory może chodzić”.

Do kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy należy typować w szczególności osoby, które:

- 1) korzystają często z krótkotrwałych zwolnień lekarskich od pracy,
- 2) uzyskują kolejne zaświadczenia lekarskie od różnych lekarzy,
- 3) korzystają z kolejnych okresów zasiłkowych,
- 4) były już pozbawione prawa do wynagrodzenia za czas choroby, zasiłku chorobowego lub zasiłku opiekuńczego albo świadczenia rehabilitacyjnego w związku z niewłaściwym

⁶ Rozporządzenie jest opublikowane w Dz. U. Nr 65, poz. 743.

⁷ Nie dotyczy to sprawowania opieki nad chorym dzieckiem w wieku do 2 lat, w takim przypadku obecność innych członków rodziny nie pozbawia ubezpieczonego możliwości otrzymania zasiłku opiekuńczego.

wykorzystywaniem zwolnień lekarskich od pracy,

- 5) składały poprzednie zwolnienia lekarskie po ustawowym terminie, co skutkowało obniżeniem zasiłku o 25%.
- 6) wobec, których zachodzi podejrzenie, że w czasie zwolnienia od pracy wykonują pracę zarobkową lub wykorzystują zwolnienie lekarskie od pracy niezgodnie z jego celem.

Osobie udającej się na kontrolę płatnik składek zlecający przeprowadzenie kontroli wystawia imienne upoważnienie według wzoru stanowiącego załącznik nr 1 do rozporządzenia z dnia 27 lipca 1999 r. (w załączeniu – wzór nr 1). Upoważnienie jest ważne łącznie z legitymacją pracowniczą albo dokumentem tożsamości, których numery należy podać w upoważnieniu.

Kontrolę prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy przeprowadza się w:

- 1) miejscu pracy lub w miejscu prowadzenia działalności pozarolniczej (w przypadku pracownika, co do którego płatnik składek posiada informacje, że jest również zatrudniony u innego pracodawcy, wykonuje pracę na podstawie umowy zlecenia na rzecz innego podmiotu albo równocześnie prowadzi działalność pozarolniczą),
- 2) miejscu zamieszkania,
- 3) miejscu czasowego pobytu (adres pobytu w okresie orzeczonej niezdolności do pracy z powodu choroby podawany jest w zaświadczeniu lekarskim ZUS ZLA),
- 4) innym miejscu, jeżeli z posiadanych informacji wynika, że jest to celowe.

Kontrolą prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy na takich samych zasadach jak pracownicy powinny być obejmowane przez płatnika składek także podlegające dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu:

- osoby wykonujące pracę nakładczą,
- osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia,
- osoby współpracujące z osobami wykonującymi pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia,

którym zasiłek chorobowy, zasiłek opiekuńczy albo świadczenie rehabilitacyjne, wypłaca płatnik składek.

2. Nieobecność pracownika w miejscu zamieszkania lub pobytu w czasie kontroli

W przypadku przeprowadzania kontroli w miejscu zamieszkania lub pobytu ubezpieczonego

i stwierdzenia nieobecności ubezpieczonego, kontrolę należy w miarę możliwości ponowić, wyjaśniając dodatkowo przyczyny tej nieobecności. Nieobecność w miejscu zamieszkania lub pobytu w czasie przeprowadzania kontroli nie musi bowiem oznaczać niewłaściwego wykorzystywania zwolnienia lekarskiego od pracy. Taka nieobecność może być usprawiedliwiona, jeżeli była spowodowana np. wizytą kontrolną u lekarza, koniecznością wykupienia zaleconych przez lekarza lekarstw, odbywaniem rehabilitacji itp. Jeśli kontrola nie zostanie ponowiona należy zwrócić się do ubezpieczonego o wyjaśnienie przyczyny nieobecności, wyznaczając mu termin na złożenie wyjaśnień.

W przypadku odmowy złożenia wyjaśnień dotyczących powodu nieobecności w domu w czasie kontroli albo nieudzielenia wyjaśnień w wyznaczonym terminie, uznaje się, że zwolnienie lekarskie jest wykorzystywane niezgodnie z jego celem.

3. Protokół z wyników kontroli

W przypadku gdy zostanie stwierdzone, że ubezpieczony wykorzystuje zwolnienie lekarskie od pracy niezgodnie z jego celem lub wykonuje w jego trakcie pracę zarobkową, sporządza się protokół kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich według wzoru stanowiącego załącznik nr 2 do rozporządzenia z dnia 27 lipca 1999 r. (w załączeniu – wzór nr 2).

W protokole opisuje się na czym polegało nieprawidłowe wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego od pracy przez ubezpieczonego lub okoliczności wykonywania przez niego pracy zarobkowej. Protokół jest podpisywany przez osoby przeprowadzające kontrolę oraz przedkładany osobie kontrolowanej w celu akceptacji lub wniesienia ewentualnych uwag do ustaleń zawartych w protokole. Zapoznanie się z ustaleniami zawartymi w protokole ubezpieczony potwierdza podpisem.

W przypadku odmowy podpisania protokołu, należy sporządzić w tej sprawie adnotację.

Sporządzony protokół stanowi podstawę do pozbawienia prawa do zasiłku chorobowego, zasiłku opiekuńczego lub świadczenia rehabilitacyjnego.

Uwaga: Protokołu kontroli nie sporządza się, jeżeli w trakcie przeprowadzania kontroli nie stwierdzono wykonywania pracy zarobkowej ani wykorzystywania zwolnienia lekarskiego niezgodnie z jego celem.

4. Uzyskanie informacji o niewłaściwym wykorzystywaniu zwolnienia lekarskiego od pracy po zakończeniu niezdolności do pracy

Stwierdzenie niewłaściwego wykorzystywania zwolnienia lekarskiego od pracy (niezgodnie z jego celem lub wykonywaniem pracy zarobkowej), może nastąpić nie tylko w wyniku przeprowadzenia kontroli ale także wtedy, gdy płatnik składek uzyska w innym trybie informacje wskazujące na niewłaściwe wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego od pracy, np. uzyska informację o wykonywaniu pracy zarobkowej u innego pracodawcy. Sytuacja taka może zaistnieć przed wypłatą albo już po wypłacie świadczenia.

W takim przypadku należy także sporządzić protokół kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnienia lekarskiego. W protokole opisuje się na podstawie uzyskanych dokumentów, na czym polegało nieprawidłowe wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego od pracy lub fakt podjęcia pracy zarobkowej. Protokół jest podpisywany przez osoby upoważnione przez płatnika składek. Protokół przedkładany jest ubezpieczonemu, którego dotyczyła kontrola, w celu wniesienia przez niego ewentualnych uwag do ustaleń zawartych w protokole. Zapoznanie się z protokołem ubezpieczony potwierdza podpisem.

Jeżeli zasiłek został już wypłacony, w sprawie dochodzenia zwrotu nienależnie pobranego przez ubezpieczonego zasiłku płatnik składek powinien wystąpić do terenowej jednostki organizacyjnej ZUS właściwej według siedziby płatnika składek (patrz rozdział V pkt. 6).

IV. ANALIZA WYNIKÓW KONTROLI

1. Przestrzeganie wskazań lekarskich

Stosowanie przepisów o kontroli prawidłowości wykorzystania zwolnień lekarskich od pracy budzi w praktyce wiele wątpliwości. Jedną z tych wątpliwości dotyczy sposobu oceny postępowania ubezpieczonego, który jest niezdolny do pracy z powodu choroby, gdy w zaświadczeniu lekarskim w polu „Wskazania lekarskie” wystawionym na druku ZUS ZLA lekarz leczący wpisze cyfrę 2 oznaczającą, że „Chory może chodzić”.

Adnotacja lekarza wskazująca, że chory może chodzić nie oznacza, że ubezpieczony w okresie zwolnienia lekarskiego od pracy może wykonywać uciążliwe czynności, a w szczególności, że w okresie tego zwolnienia może wykonywać pracę (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 12 listopada 2002 r. sygn. akt III AU a 3189/01⁸). Niezależnie, czy lekarz wpisał zalecenie, zgodnie z którym chory musi leżeć, czy chory może chodzić, ubezpieczony niezdolny do pracy z powodu choroby może wykonywać jedynie zwykłe czynności życia codziennego oraz czynności związane z jego stanem zdrowia, np. może udać się na kontrolną wizytę lekarską, do apteki, czy po codzienne zakupy żywności. W sytuacji, gdy z ustaleń kontroli wynika, że w okresie orzeczonej niezdolności do pracy z powodu choroby ubezpieczony wykonywał czynności niezbędne dla zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, gdyż nie było innych domowników mogących te czynności wykonać (np. zakup podstawowych artykułów żywnościowych, realizacja recepty na leki itp.) nie można uznać, że ubezpieczony wykorzystywał zwolnienie lekarskie niezgodnie z jego celem, nawet

⁸ wyr. S.Apel. w Katowicach z dnia 12 listopada 2002 r., III AUa 3189/01 („Adnotacja na zwolnieniu lekarskim o treści: «pacjent może chodzić» nie usprawiedliwia wykonywania pracy przez pracownika, którego taka adnotacja dotyczy. Taki zapis upoważnia go jedynie do wykonywania zwykłych czynności życia codziennego, np. poruszanie się po mieszkaniu, udanie się na zabieg czy kontrolę lekarską.”).

w przypadku adnotacji na zwolnieniu lekarskim „Chory powinien leżeć”.

Nie może być także podstawą do pozbawienia prawa do świadczenia fakt wyjazdu na okres leczenia do rodziny, jeżeli poinformował o tym swojego pracodawcę i i wskazał miejsce swojego pobytu w okresie orzeczonej niezdolności do pracy.

2. Praca zarobkowa w okresie orzeczonej niezdolności do pracy - orzecznictwo sądowe

Wielokrotnie w swoim orzecznictwie Sąd Najwyższy stwierdzał, że każda praca zarobkowa wykonywana w okresie zwolnienia lekarskiego od pracy powoduje utratę prawa do zasiłku chorobowego. Uznał, że pojęcie „praca” należy rozumieć bardzo szeroko, jest to m. in.:

- ✓ wykonywanie czynności na podstawie różnych stosunków prawnych o charakterze cywilnoprawnym,
- ✓ prowadzenie własnej działalności gospodarczej,
- ✓ wykonywanie pracy w gospodarstwie rolnym.

Sąd Najwyższy uznał, że nie chodzi w szczególności o wykonywanie pracy podporządkowanej, czy zależności służbowej, co jest charakterystyczne dla stosunku pracy. Jest to więc "praca" w potocznym tego słowa znaczeniu, w tym także wykonywanie różnych czynności na podstawie różnych stosunków prawnych.

Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych za pracę w okresie orzeczonej niezdolności do pracy należy uznać również prowadzenie własnej działalności gospodarczej przez pracownika. Działalnością taką jest nie tylko wykonywanie konkretnych prac, ale także wykonywanie czynności związanych z prowadzeniem zakładu, takich jak nadzór nad pracownikami, obsługa klientów, wydawanie materiałów.

Za pracę w okresie orzeczonej niezdolności do pracy Sąd Najwyższy uznał także m. in.:

- ✓ udział pracownika będącego członkiem rady nadzorczej spółki akcyjnej w posiedzeniach rady nadzorczej i wykonywanie czynności nadzorczych oraz otrzymywanie z tego tytułu wynagrodzenia (wyrok SN z dnia 20 stycznia 2005 r. sygn. akt I UK 154/0)⁹,
- ✓ udział adwokata - członka zespołu adwokackiego w rozprawach (wyrok SN z dnia 23 października 1986 r. sygn. akt II URN 134/86)¹⁰,

⁹ wyr. SN z dnia 20 stycznia 2005 r., I PK 152/04 („Zasady korzystania z zasiłku chorobowego [...] mają zastosowanie do pracowników naukowych jednostek badawczo-rozwojowych zatrudnionych na podstawie umowy o pracę (art. 42 ustawy z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo-rozwojowych, tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 33, poz. 388 z późn. zm. w związku z art. 98 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, Dz. U. Nr 65, poz. 385 z późn. zm.).”)

¹⁰ wyr. SN z dnia 23 października 1986 r., II URN („Udział adwokata – członka zespołu adwokackiego w rozprawach w czasie zwolnienia lekarskiego od pracy w sprawach, w których została zawarta umowa między klientem i kierownikiem zespołu adwokackiego, i w których klient udzielił adwokatowi pełnomocnictwa, jest

- ✓ odpłatne wykonywanie przez radcę prawnego czynności zawodowych, np. podpisywanie dokumentów, reprezentowanie przed sądem, sporządzanie pism procesowych (wyrok SN z dnia 14 grudnia 2005 r. sygn. akt III UK 120/05)¹¹,
- ✓ zawarcie przez przedsiębiorcę w okresie pobierania zasiłku chorobowego umowy o pracę z nowym pracownikiem (wyrok SN z dnia 5 czerwca 2008 r. sygn. akt III UK 11/08)¹².

Jedynie wykonywanie formalnoprawnych czynności związanych z funkcjonowaniem firmy w okresie choroby osoby prowadzącej działalność, nie powoduje utraty przez nią prawa do zasiłku. Chodzi tu przede wszystkim o czynności, których nie może zaniechać w okresie choroby osoba prowadząca działalność jednoosobowo i będąca jednocześnie pracodawcą, niezbędnych do funkcjonowania firmy, np. niezbędne sprawy kadrowe, opłacanie czynszu, czy podpisanie, ale nie sporządzanie dokumentów finansowych. Taka wymuszona okolicznościami sporadyczna aktywność - zdaniem Sądu - w niektórych przypadkach może usprawiedliwiać zachowanie prawa do zasiłku chorobowego (wyrok SN z dnia 17 stycznia 2002 r., sygn. akt II UKN 71/00¹³ oraz wyrok SN z dnia 7 października 2003 r. sygn. akt II UK 76/03¹⁴, wyrok SN z dnia 15 czerwca 2007 r. sygn. akt II UK 223/08¹⁵, z dnia 3 marca

wykonywaniem innej pracy zarobkowej w rozumieniu art. 18 ust. 1 ustawy z 17.XII.1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn. Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143).”).

¹¹ wyr. SN z dnia 14 grudnia 2005 r., III UK 120/05 („Odpłatne wykonywanie przez radcę prawnego w czasie zwolnienia lekarskiego czynności zawodowych (podpisywanie dokumentów, reprezentacja przed sądem, sporządzanie pism procesowych, udzielanie porad prawnych, przeprowadzenie szkolenia) oznacza wykonywanie pracy zarobkowej w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 31, poz. 267) i jest wystarczającą przyczyną utraty prawa do zasiłku chorobowego.”).

¹² wyr. SN z dnia 5 czerwca 2008 r., II UK 11/08 („1. O zakwalifikowaniu wykonywania określonych czynności jako «pracy», nie decyduje charakter stosunku prawnego, na podstawie którego są one wykonywane, ale rodzaj tych czynności. W pierwszej przesłance art. 17 ust. 1 ustawy z 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa chodzi bowiem nie tylko o wykonywanie pracy na podstawie stosunku pracy lub innego stosunku zatrudnienia, ale także o wykonywanie różnych czynności na podstawie różnych stosunków prawnych o charakterze cywilnoprawnym, a także prowadzenie własnej działalności gospodarczej, samozatrudnienie. 2. Samo podpisywanie faktur i innych dokumentów niezbędnych do prowadzenia działalności (w sytuacji gdy nie ma możliwości jej zawieszenia w okresie pobierania zasiłku) można uznać za działalność, która nie ma zarobkowego charakteru. Nie można jednak uznać za czynności nie związane z pracą zarobkową, czynności podjętych przez ubezpieczoną w związku z zatrudnieniem pracownika w ramach prac interwencyjnych. Jest to co prawda zachowanie incydentalne, ale wykraczające poza to, co jest konieczne do „zachowania” działalności gospodarczej.”).

¹³ wyr. SN z dnia 17 stycznia 2002 r., II UKN 71/00 („Podpisanie w trakcie zwolnienia lekarskiego dokumentów finansowych nie może być traktowane jako prowadzenie działalności gospodarczej powodujące utratę prawa do zasiłku chorobowego (art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn. Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143 z późn. zm.).”).

¹⁴ wyr. SN z dnia 7 października 2003 r., II UK 76/03 („Przy stosowaniu art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. Nr 60, poz. 636 z późn. zm.) należy odróżnić „pracę zarobkową” wykonywaną jednoosobowo w ramach działalności gospodarczej, od formalnoprawnych czynności do jakich jest zobowiązany ubezpieczony jako pracodawca.”).

¹⁵ wyr. SN z dnia 15 czerwca 2007 r., II UK 223/06 („Możliwość uznania, że nie dochodzi do utraty prawa do zasiłku chorobowego występuje tylko w razie podjęcia incydentalnej i wymuszonej okolicznościami aktywności zmierzającej do osiągnięcia zarobku w czasie pobierania zasiłku.”).

2010 r. sygn. akt III UK 71/09¹⁶ oraz z dnia 25 kwietnia 2013 r. sygn. akt I UK 606/12¹⁷). Stanowisko dopuszczające tego rodzaju wyjątki jest już ukształtowane wyraźnie w orzecnictwie sądów (wyrok SA z dnia 24 lutego 1999 r. sygn. akt III AUa 1292/98, wyrok SO z dnia 24 maja 2013 r. sygn. akt V Ua 10/13 i wyroki SN z dnia 17 stycznia 2002 r. sygn. akt II UKN 710/00¹⁸).

Sąd nie uznał natomiast za wykonywanie pracy zarobkowej w okresie orzeczonej niezdolności do pracy:

- udziału wspólnika spółki cywilnej, którego wkład nie polega na świadczeniu usług, w zysku wypracowanym przez innych wspólników (wyrok SN z dnia 12 maja 2005 r. sygn. akt I UK¹⁹),
- udziału radnego w posiedzeniach zarządu miasta i uzyskiwaniu z tego tytułu diet - nie są one bowiem wynagrodzeniem za pracę, a jedynie ekwiwalentem, rekompensatą za stracony czas i poniesione wydatki; radny wykonuje określone czynności na podstawie stosunku publicznoprawnego i nie można tego określić „wykonywaniem pracy” (wyrok SA dnia 25 czerwca w Katowicach z dnia 17 marca 1994 r. sygn. akt III AU r 724/93²⁰), w tym przypadku może zaistnieć konieczność wyjaśnienia, czy jednak udział w posiedzeniach

¹⁶ wyr. SN z dnia 3 marca 2010 r., III UK 71/09 („1. Z art. 17 ust. 1 ustawy z 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa wynikają dwie niezależne przesłanki utraty prawa do zasiłku: 1) wykonywanie pracy zarobkowej w okresie niezdolności do pracy; 2) wykorzystanie zwolnienia w sposób niezgodny z jego celem. Do utraty prawa do zasiłku wystarczy zaistnienie jednej z nich. 2. Możliwość uznania, że nie dochodzi do utraty prawa do zasiłku chorobowego, w przypadku aktywności zmierzającej do osiągnięcia zarobku w czasie pobierania tego zasiłku, występuje tylko wówczas, gdy ma ona charakter incydentalny i wymuszony okolicznościami.”)

¹⁷ Wyr. SN z dnia 25 kwietnia 2013 r. sygn. akt I UK 606/12 („Wykonywanie czynności mogących przedłużyć okres niezdolności do pracy zawsze stanowi wykorzystywanie zwolnienia niezgodnie z jego celem, którym jest odzyskanie przez ubezpieczonego zdolności do pracy. W jego osiągnięciu przeszkodą może być zarówno wykonywanie pracy zarobkowej (co przesądził ustawodawca), jak i inne zachowania ubezpieczonego utrudniające proces leczenia i rekonwalescencję. Jedynie sporadyczna, incydentalna, wymuszona okolicznościami aktywność zawodowa (np. udział w posiedzeniach rady nadzorczej spółdzielni mieszkaniowej) może usprawiedliwiać zachowanie prawa do zasiłku chorobowego, a w innych przypadkach za okres orzeczonej niezdolności do pracy, w czasie której ubezpieczony faktycznie wykonuje pracę zarobkową, nie przysługuje mu zasiłek, lecz wynagrodzenie (choć w kilku orzeczeniach zwrócono uwagę, iż utrata prawa do zasiłku chorobowego dotyczy tylko okresu objętego zaświadczeniem, zwolnieniem lekarskim, w którym nastąpiło podjęcie pracy zarobkowej, a nie całego okresu zasiłkowego)”)

¹⁸ wyr. SN z dnia 17 stycznia 2002 r., II UKN 71/00 („Podpisanie w trakcie zwolnienia lekarskiego dokumentów finansowych nie może być traktowane jako prowadzenie działalności gospodarczej powodujące utratę prawa do zasiłku chorobowego (art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn. Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143 z późn. zm.)”).

¹⁹ wyr. SN z dnia 12 maja 2005 r., I UK 275/04 („1. Udział wspólnika spółki cywilnej, którego wkład nie polega na świadczeniu usług (art. 861 § 1 k.c.), w zysku wypracowanym przez innych wspólników, nie jest wykonywaniem pracy zarobkowej w okresie orzeczonej niezdolności do pracy, o którym mowa w art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 31, poz. 267).”).

²⁰ wyr. S. Apel. w Katowicach z dnia 17 marca 1994 r., III AUr 724/93 („Uczestnictwo w posiedzeniach Zarządu Miasta nie jest objęte zakresem pojęcia „pracy zarobkowej” w rozumieniu art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143).”).

zarządu nie spełnia przesłanek wykorzystywania zwolnienia lekarskiego niezgodnie z jego celem, będzie to wymagało zasięgnięcia opinii lekarza leczącego,

- udziału w akcjach ratowniczych członków ochotniczej straży pożarnej, jakkolwiek uprawniający do otrzymania ekwiwalentu ustalonego według art. 28 ust. 2 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (wyrok SN z 14 maja 2009 r. sygn. akt I UK 351/08²¹),
- udziału w posiedzeniach rady nadzorczej spółdzielni mieszkaniowej stanowiącego formę społecznej działalności niektórych jej członków i otrzymywanie z tego tytułu rekompensaty w formie ryczałtu (wyrok SN z dnia 4 listopada 2009 r. I UK 140/09²²),
- wykonywania przez przedstawiciela Skarbu Państwa czynności członka rady nadzorczej w "realizującej misję publiczną" Telewizji Polskiej SA [...] nie stanowi pracy zarobkowej w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (wyrok SN z dnia 6 lutego 2014 r. sygn. akt II UK 274/13²³).

Wykonywaniem pracy jest zatem w orzecznictwie sądów każda zarobkowa aktywność ubezpieczonego, niezależnie od podstawy jej wykonywania. W wyroku SA w Białymstoku z 25 marca 2015 r., III AUa 1477/14 sąd uznał, że utrata prawa do zasiłku chorobowego z powodu wykonywania pracy zarobkowej (na podstawie art. 17 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r.) nie następuje w sytuacji, gdy ubezpieczona wprawdzie pobrała wynagrodzenie, ale nie realizowała żadnych czynności ze sfery zawodowej. Utrata prawa do zasiłku chorobowego następuje jedynie wówczas, gdy ubezpieczony przejawia aktywność zawodową. Dopiero wówczas materializuje się funkcja art. 17 ust. 1 ustawy. Nie ma wątpliwości, że jest nią potrzeba uchylenia ochrony ubezpieczeniowej wobec osób, które w istocie jej nie potrzebują. Okoliczność wypłacenia ubezpieczonemu wynagrodzenia w tej relacji ma charakter wtórny, a nie pierwszoplanowy i wiodący²⁴. Odnosząc się do „zarobkowego” charakteru pracy,

²¹ wyr. SN z dnia 14 maja 2009 r., I UK 351/08 („Udział w akcjach ratowniczych członków ochotniczej straży pożarnej, jakkolwiek uprawniający do otrzymania ekwiwalentu ustalonego według art. 28 ust. 2 ustawy z 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, nie może być uznany za pracę zarobkową w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy z 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, ze względu na szczególny społeczny charakter funkcjonowania ochotniczych straży pożarnych.”).

²² wyr. SN z dnia 4 listopada 2009 r. I UK 140/09 („Uczestnictwo w posiedzeniach rady nadzorczej spółdzielni mieszkaniowej stanowiące formę społecznej działalności niektórych jej członków nie powoduje utraty prawa do zasiłku chorobowego, nawet jeśli wiąże się z otrzymaniem z tego tytułu rekompensaty w formie ryczałtu”).

²³ wyr. SN z dnia 6 lutego 2014 r., II UK 274/13 („Wykonywanie przez przedstawiciela Skarbu Państwa czynności członka rady nadzorczej w "realizującej misję publiczną" Telewizji Polskiej SA (art. 21 ust. 1-3 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji, jednolity tekst: Dz.U. z 2011 r. Nr 43, poz. 226 ze zm.) nie stanowi pracy zarobkowej w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 159).

²⁴ wyr. SA w Białymstoku z dnia 25 marca 2015 r., III AUa 1477/14 („Utracenie prawa do zasiłku chorobowego z powodu wykonywania pracy zarobkowej [...] w obliczu art. 17 ustawy z 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa) nie następuje w sytuacji, gdy ubezpieczona

w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że przepisy ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. nie wymagają, aby praca była podjęta „w celu zarobkowym”. Decydujące znaczenie ma okoliczność, czy wykonywanie określonych czynności przynosi rzeczywisty dochód (zarobek). Ważnym jest określenie jak te czynności były wykonywane w rzeczywistości (wyrok SN z 20 stycznia 2005 r., I UK 154/04²⁵).

V. BRAK PRAWA DO ŚWIADCZEŃ W WYNIKU KONTROLI PRAWIDŁOWOŚCI WYKORZYSTYWANIA ZWOLNIEŃ LEKARSKICH OD PRACY

1. *Brak prawa do zasiłku chorobowego, wynagrodzenia za czas choroby albo zasiłku opiekuńczego*

W razie stwierdzenia, że ubezpieczony w czasie zwolnienia lekarskiego od pracy z powodu choroby lub konieczności sprawowania opieki:

- wykonuje pracę zarobkową,
- wykorzystuje to zwolnienie niezgodnie z jego celem.

traci prawo do zasiłku chorobowego albo zasiłku opiekuńczego²⁶.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 25 lutego 2014 r. sygn. akt SK 18/13²⁷ potwierdził zgodność z Konstytucją RP przepisu art. 17 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o braku prawa do zasiłku chorobowego z powodu niewłaściwego wykorzystywania zwolnień lekarskich (wykonywania pracy zarobkowej).

wprawdzie pobrała wynagrodzenie, ale nie realizowała żadnych czynności ze sfery zawodowej. Utracenie prawa do zasiłku chorobowego następuje jedynie wówczas, gdy ubezpieczony przejawia aktywność zawodową. Dopiero wówczas materializuje się funkcja art. 17 ustawy z 1999 r. Nie ma wątpliwości, że jest nią potrzeba uchylenia ochrony ubezpieczeniowej wobec osób, które w istocie jej nie potrzebują. Okoliczność wypłacenia ubezpieczonemu wynagrodzenia w tej relacji ma charakter wtórny, a nie pierwszoplanowy i wiodący.”).

²⁵ wyr. SN z dnia 20 stycznia 2005 r., I UK 154/04 („1. Ubezpieczony traci prawo do zasiłku chorobowego (świadczenia rehabilitacyjnego) w przypadku wystąpienia jednej z dwóch niezależnych przesłanek określonych w art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. Nr 60, poz. 636 z późn. zm.), a więc wykonywania pracy zarobkowej w okresie orzeczonej niezdolności do pracy lub wykorzystywania zwolnienia od pracy w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia. 2. Członek rady nadzorczej spółki akcyjnej, który pobiera wynagrodzenie z tego tytułu oraz wynagrodzenie z tytułu oddelegowania do stałego indywidualnego wykonywania czynności nadzorczych, świadczy pracę zarobkową w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. Nr 60, poz. 636 z późn. zm.).”).

²⁶ Wynika to z art. 17 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. w przypadku zasiłku chorobowego oraz art. 17 w związku z art. 35 ust. 2 tej ustawy w przypadku zasiłku opiekuńczego.

²⁷ wyr. TK z dnia 25 lutego 2014 r., SK 18/13 („Art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. z 2014 r. poz. 159) w zakresie, w jakim stanowi podstawę utraty prawa do zasiłku chorobowego ubezpieczonego, który w okresie orzeczonej niezdolności do pracy wykonywał pracę zarobkową, uzyskując wynagrodzenie przekraczające minimalną wysokość wynagrodzenia za pracę, jest zgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 64 ust. 1 i 2, art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.”).

W takim przypadku zasiłek chorobowy albo opiekuńczy nie przysługują za cały okres objęty zaświadczeniem lekarskim, w czasie którego została stwierdzona choćby jedna z tych okoliczności. Należy pamiętać, że okoliczności te nie muszą występować łącznie. Są one bowiem dwiema alternatywnymi przesłankami utraty prawa do zasiłku chorobowego albo opiekuńczego, na niezależność których wskazuje Sąd Najwyższy w wyroku z 3 marca 2010 r., sygn. akt III UK 71/09²⁸.

Okres niezdolności do pracy, za który pozbawia się prawa do zasiłku z powodu niewłaściwego wykorzystywania zwolnienia lekarskiego od pracy, wlicza się do okresu zasiłkowego, tj. do okresu, przez który pracownikowi przysługują świadczenia z tytułu niezdolności do pracy z powodu choroby²⁹.

Jeżeli wykonywanie przez pracownika pracy zarobkowej lub wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego niezgodnie z jego celem zostanie stwierdzone w czasie zwolnienia lekarskiego od pracy z powodu choroby, za który pracownikowi przysługuje wynagrodzenia za czas choroby, wypłacane na podstawie art. 92 Kodeksu pracy, pracownik traci prawo do tego wynagrodzenia za cały okres niezdolności do pracy objęty zaświadczeniem lekarskim ZUS ZLA. Wynika to z przepisu art. 92 § 3 pkt 2 Kodeksu pracy, zgodnie z którym prawo do wynagrodzenia za czas choroby nie przysługuje we wszystkich przypadkach, w których nie przysługuje prawo do zasiłku chorobowego.

Okres, za który w wyniku kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnienia lekarskiego od pracy pozbawiono pracownika prawa do wynagrodzenia za czas choroby, podlega wliczeniu do okresu 33 lub odpowiednio 14 dni, za który pracodawca w danym roku kalendarzowym jest obowiązany wypłacić pracownikowi wynagrodzenie za czas choroby.

Przykład:

Pracownik, który nie ukończył 50 lat, przedłożył zaświadczenia lekarskie wystawione na druku ZUS ZLA na okresy: od 3 do 22 września (20 dni) oraz od 23 września do 8 października (16 dni). Jest to jego pierwsza niezdolność do pracy w tym roku kalendarzowym. Za okres 33 dni tej niezdolności, tj. od 3 września do 5 października ma prawo do wynagrodzenia za czas choroby, a począwszy od 34 dnia niezdolności, tj. od 6 do 8 października - prawo do zasiłku chorobowego.

W wyniku kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnienia lekarskiego od pracy stwierdzono, że pracownik w dniu 28 września w czasie zwolnienia lekarskiego od pracy wykonywał pracę

²⁸ wyr. SN z dnia 3 marca 2010 r., III UK 71/09 („1. Z art. 17 ust. 1 ustawy z 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa wynikają dwie niezależne przesłanki utraty prawa do zasiłku: 1) wykonywanie pracy zarobkowej w okresie niezdolności do pracy; 2) wykorzystanie zwolnienia w sposób niezgodny z jego celem. Do utraty prawa do zasiłku wystarczy zaistnienie jednej z nich. 2. Możliwość uznania, że nie dochodzi do utraty prawa do zasiłku chorobowego, w przypadku aktywności zmierzającej do osiągnięcia zarobku w czasie pobierania tego zasiłku, występuje tylko wówczas, gdy ma ona charakter incydentalny i wymuszony okolicznościami.”).

²⁹ Okres zasiłkowy wynosi maksymalnie 182 dni, a w przypadku niezdolności do pracy przypadającej na okres ciąży lub spowodowanej gruźlicą – 270 dni.

zarobkową. Ustalenia te zostały zapisane w protokole z kontroli. Na tej podstawie pracownik został pozbawiony prawa do wynagrodzenia za czas choroby i zasiłku chorobowego za cały okres objęty drugim zaświadczeniem lekarskim od 23 września do 8 października.

2. Pobyt w szpitalu

Wyjątek od zasady pozbawienia prawa do świadczeń z tytułu choroby za czas choroby za cały okres objęty zaświadczeniem lekarskim, w trakcie którego stwierdzono wykonywanie pracy zarobkowej lub wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego niezgodnie z jego celem, dotyczy zaświadczenia lekarskiego obejmującego okres pobytu w szpitalu oraz poszpitalny okres niezdolności do pracy, w trakcie którego jedna z tych okoliczności została stwierdzona.

W przypadku, gdy zaświadczenie lekarskie wystawione na druku ZUS ZLA obejmuje okres pobytu w szpitalu i poszpitalny okres niezdolności do pracy, utrata prawa do zasiłku chorobowego dotyczy tylko okresu niezdolności do pracy po wypisaniu ze szpitala. Takie stanowisko zaprezentował Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 lipca 2000 r. sygn. akt II UKN 634/99³⁰.

Przykład:

Pracownik, który nie ukończył 50 lat, przedłożył zaświadczenie lekarskie wystawione na druku ZUS ZLA na okres od 10 do 31 maja (22 dni), z czego pierwszych 5 dni od 10 do 14 maja przypadało na pobyt w szpitalu. Jest to jego kolejna niezdolność do pracy w tym roku kalendarzowym, wcześniej wykorzystał już 26 dni wypłaty wynagrodzenia za czas choroby.

Za okres od 10 do 31 maja pracodawca ustala prawo do:

- wynagrodzenia za czas choroby, od 10 do 16 maja (7 dni),
- zasiłku chorobowego, od 17 do 31 maja (15 dni).

W wyniku kontroli przeprowadzonej w dniu 24 maja stwierdzono, że pracownik w czasie zwolnienia wykonywał prace polowe we własnym gospodarstwie rolnym. Ustalenia te zostały zapisane w protokole kontroli. Na tej podstawie pracownik został pozbawiony prawa do świadczeń z tytułu niezdolności do pracy z powodu choroby za okres po wypisaniu ze szpitala: wynagrodzenia za czas choroby za okres od 15 do 16 maja i zasiłku chorobowego za okres od 17 do 31 maja.

3. Brak prawa do świadczenia rehabilitacyjnego

Jeżeli w wyniku kontroli stwierdzono, że w okresie, na który przyznano świadczenie rehabilitacyjne,

³⁰ wyr. SN z dnia 4 lipca 2000 r., II UKN 634/99 („Ubezpieczony, który w okresie zwolnienia lekarskiego prowadzi dotychczasową działalność gospodarczą nie traci za okres leczenia szpitalnego prawa do zasiłku chorobowego na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn. Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143 z późn. zm.).”).

ubezpieczony wykonywał pracę zarobkową albo wykorzystywał okres, na który zostało przyznane świadczenie rehabilitacyjne w sposób niezgodny z jego celem, ubezpieczony traci prawo do tego świadczenia za miesiąc kalendarzowy, w trakcie którego miała miejsce jedna z tych okoliczności.

Przykład:

Pracownikowi zostało przyznane świadczenie rehabilitacyjne na 9 miesięcy, od 1 września br. do 28 maja następnego roku. W wyniku kontroli przeprowadzonej w dniu 30 października stwierdzono, że pracownik w czasie świadczenia rehabilitacyjnego wykonywał prace remontowe przy budowie swojego domu, a więc, że wykorzystywał świadczenie rehabilitacyjne niezgodnie z jego celem. W wyniku ustaleń kontroli sporządzono protokół. Na tej podstawie pracownik został pozbawiony prawa do świadczenia rehabilitacyjnego za październik, czyli za miesiąc, w którym pracownik niewłaściwie wykorzystywał okres, na który świadczenie rehabilitacyjne zostało przyznane.

4. *Brak prawa do zasiłku chorobowego lub świadczenia rehabilitacyjnego z ubezpieczenia wypadkowego*

Powyższe zasady dotyczące kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy stosuje się odpowiednio, na podstawie art. 7 ustawy z dnia 30 października 2002 r., w przypadku pobierania przez ubezpieczonego zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego z ubezpieczenia wypadkowego.

5. *Decyzja oddziału ZUS*

Decyzje w sprawach związanych z kontrolą prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy przeprowadzaną przez płatnika składek są wydawane przez oddział ZUS. Dotyczy to przypadków, gdy:

- 1) płatnik składek ma wątpliwości co do ustaleń kontroli,
- 2) ubezpieczony nie zgadza się z ustaleniami kontroli dokonanymi przez płatnika składek,
- 3) występuje o to ubezpieczony lub płatnik składek.

W przypadku, gdy płatnik składek po dokonaniu kontroli ma wątpliwości, czy zachowanie ubezpieczonego można uznać za wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego od pracy niezgodnie z jego celem, może wystąpić o ich rozstrzygnięcie do oddziału ZUS właściwego według siedziby płatnika składek. Gdy będzie to niezbędne, oddział ZUS wystąpi o opinię do lekarza leczącego, czy okoliczności ustalone w wyniku kontroli można uznać za niewłaściwe wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego. W razie sporu z ubezpieczonym oddział ZUS wydaje decyzję o pozbawieniu prawa do zasiłku chorobowego, opiekuńczego lub świadczenia rehabilitacyjnego, która zawiera pouczenie o przysługujących ubezpieczonemu środkach odwoławczych. Od decyzji przysługuje ubezpieczonemu odwołanie do sądu rejonowego - sądu pracy i ubezpieczeń społecznych.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest właściwy do rozstrzygnięcia sporów dotyczących prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy, jeżeli za okres tego zwolnienia rozpatrywane jest prawo do wynagrodzenia wypłacanego ze środków pracodawcy za okresy niezdolności do pracy z powodu choroby, na podstawie art. 92 Kodeksu pracy. W tych sprawach oddział ZUS nie wydaje decyzji.

6. Dochodzenie zwrotu zasiłku w wyniku uzyskania informacji o niewłaściwym wykorzystywaniu zwolnienia lekarskiego od pracy po wypłacie zasiłku

W przypadku gdy ubezpieczonemu wypłacono zasiłek chorobowy, zasiłek opiekuńczy albo świadczenie rehabilitacyjne, a w wyniku kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy ustalono brak prawa do świadczenia, płatnik składek powinien wystąpić do terenowej jednostki organizacyjnej ZUS o wydanie decyzji zobowiązującej ubezpieczonego do zwrotu wypłaconego mu nienależnie świadczenia.

Oddział ZUS po analizie sprawy wyda decyzję, w której zobowiąże ubezpieczonego do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

W decyzji wskazany zostanie numer konta bankowego ZUS, na które ubezpieczony będzie zobowiązany dokonać wpłaty nienależnie pobranego świadczenia. W związku z tym, że w tych przypadkach do zwrotu świadczenia jest zobowiązany ubezpieczony, płatnik składek nie dokonuje korekty dokumentów rozliczeniowych, w których świadczenie to było wykazane.

Przykład:

Pracownik otrzymał zaświadczenie lekarskie o niezdolności do pracy z powodu choroby na druku ZUS ZLA na okres od 20 grudnia poprzedniego roku do 21 stycznia bieżącego roku. Pracodawca wypłacił zasiłek chorobowy za ten okres. Następnie zostało udokumentowane, że pracownik w dniu 8 stycznia będąc w stanie nietrzeźwym spowodował wypadek samochodowy. Na podstawie otrzymanej informacji pracodawca sporządził protokół kontroli wpisując jako wyniki ustaleń treść uzyskanej informacji.

Pracodawca wystąpił do oddziału ZUS o wydanie decyzji w sprawie nienależnie pobranego świadczenia. Oddział w dniu 11 lutego wydał decyzję zobowiązującą pracownika do zwrotu wypłaconego zasiłku chorobowego na podane w decyzji konto oddziału ZUS. Pracodawca nie dokonuje korekty dokumentów rozliczeniowych za grudzień poprzedniego roku i styczeń bieżącego roku, w których wykazany został wypłacony pracownikowi zasiłek chorobowy.

Dz.U.1999.65.743

rozporządzenie z dnia 27 lipca 1999 r.

Minister Pracy i Polityki Socjalnej

Szczegółowe zasady i tryb kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy oraz formalna kontrola zaświadczeń lekarskich.

ZALĄCZNIK Nr 1

WZÓR

..... dnia.....

.....

(nazwa i adres pracodawcy)

UPOWAŻNIENIE

Na podstawie art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. Nr 60, poz. 636) upoważniam niniejszym Pana(ią).....

do przeprowadzania kontroli prawidłowości wykorzystywania przez ubezpieczonych zwolnień lekarskich od pracy.

Upoważnienie jest ważne od dnia..... r.

łącznie z legitymacją pracowniczą nr..... lub

dokumentem tożsamości nr wydanym dnia

.....

.....

(podpis pracodawcy)

Dz.U.1999.65.743

rozporządzenie z dnia 27 lipca 1999 r.

Minister Pracy i Polityki Socjalnej

Szczegółowe zasady i tryb kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy oraz formalna kontrola zaświadczeń lekarskich.

ZALĄCZNIK Nr 2

WZÓR

.....
(nazwa i adres zakładu pracy)

(pieczętka)

PROTOKÓŁ

kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy, przeprowadzonej w dniu.....

godz.....

przez.....

I. Dane dotyczące osoby kontrolowanej:

1. Nazwisko i imię.....

2. Nr PESEL.....

3. Miejsce zamieszkania.....

4. Miejsce pracy.....

5. Okres orzeczonej niezdolności do pracy
od.....do.....

6. Numer zaświadczenia o czasowej niezdolności do pracy
.....

7. Nazwisko i imię lekarza, który wydał zaświadczenie o
czasowej niezdolności do pracy.....
.....

II. Ustalenia osób przeprowadzających kontrolę:

.....

.....

.....

.....
(podpis(y) kontrolera(ów))

III. Ewentualne zastrzeżenia osoby kontrolowanej lub domowników:

.....

.....

.....

.....
(podpis)

UWAGA: Protokół sporządza się tylko w przypadku stwierdzenia, że ubezpieczony niewłaściwie wykorzystywał zwolnienie lekarskie od pracy.

Podstawa prawna: rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 27 lipca 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu kontroli prawidłowości wykorzystywania zwolnień lekarskich od pracy oraz formalnej kontroli zaświadczeń lekarskich (Dz. U. Nr 65, poz. 743).